

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Συγγραφέας: Γιάννης Σ. Παπαδάτος

Διόρθωση: Χρύσα Φραγκιαδάκη

Εικόνα εξωφύλλου: Ίρις Σαμαρτζή – από το βιβλίο *Οι καλές και οι κακές μάγισσες*

© 2014, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Γιάννης Σ. Παπαδάτος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση, τηλ: 210 2816134

fax: 210 2817127, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

www.epbooks.gr

ISBN 978-960-484-990-1

ΓΙΑΝΝΗΣ Σ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μελέτες για τη θεωρία και τη θεματολογία
της παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας,
τη διδακτική του ποιήματος, τη φιλιαναγνωσία,
τις λέσχες ανάγνωσης, τη δημιουργική γραφή και έκφραση –
Το βιβλίο γνώσεων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Στη Δήμητρα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Γιώργου Δ. Παπαντωνάκη	9
Εισαγωγή	13

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

*Μελέτες για τη θεωρία και τη θεματολογία
της παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας*

Όψεις του ρεαλισμού σε μυθιστορήματα της λογοτεχνίας για παιδιά και εφήβους της μετά το 1990 παραγωγής	18
Ελληνική πεζογραφία για παιδιά: Σύγχρονες τάσεις στην «οικολογική» θεματική	75
Κοινωνική Οικολογία και λογοτεχνία για παιδιά	88
Το φυσικό περιβάλλον στο έργο της Μάρως Λοϊζου	108
Ο Αλέξανδρος Πάλλης και τα <i>Τραγουδάκια για παιδιά</i> – Μια «οικολογική» ανάγνωση	129
Διαπολιτισμική ελληνική παιδική και εφηβική λογοτεχνία – Ορισμένες επισημάνσεις σε μυθιστορήματα	146
Ο «μαγικός ρεαλισμός» σε βιβλία της ελληνικής παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας	166
Το μάθημα των μαθηματικών στη λογοτεχνία για παιδιά	194

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Το βιβλίο γνώσεων

Το παιδικό βιβλίο γνώσεων και η αξιολόγησή του	210
--	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

*Μελέτες για τη διδακτική του ποιήματος, τη φιλιαναγνωσία,
τις λέσχες ανάγνωσης, τη δημιουργική γραφή και έκφραση*

Η «διδακτική» προσέγγιση του ποιήματος – Βαδίζοντας προς μια νέα μεθοδολογία	272
Ανιχνεύοντας ένα ευέλικτο σύστημα φιλιαναγνωσίας για το σχολείο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης – Η φιλιαναγνωσία υπό το φως της οικοσυστημικής θεωρίας	294
Η Λέσχη Ανάγνωσης μεταξύ σχολείου και κοινωνίας – Στοιχεία Ιστορίας και Θεωρίας – Δημιουργικές δράσεις	307
Λογοτεχνία και Θέατρο: από τη θεωρία στην πράξη – Θεατρικές διαδρομές στην ελληνική παιδική λογοτεχνία	323
Από την περίληψη στη δημιουργική συγγραφή και στην πολυμεσική διαθεματική έκφραση (Εργαστήριο)	341

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνική και Ξενόγλωσση Μεταφρασμένη	349
2. Ξενόγλωσση	360
3. Περιοδικά – Ηλεκτρονικά περιοδικά – Εφημερίδες – Φυλλάδια	364
4. Ιστοσελίδες Διαδικτύου	365
5. Βιβλία Λογοτεχνίας (για ενήλικες) που αναφέρονται στο βιβλίο	365
6. Βιβλία Λογοτεχνίας για παιδιά και εφήβους και Βιβλία Γνώσεων	366
7. Πρώτες δημοσιεύσεις	378

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η οποιαδήποτε ιστορική διερεύνηση των θεωρητικών προσεγγίσεων και μελετών με θέμα την έννοια, την ταυτότητα, τη λειτουργία και τη «διδασκτική» της παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας (αλλά και της λογοτεχνίας για ενήλικες) έχει άμεση σχέση και συγκροτεί αυτό που με απλά λόγια αποκαλούμε θεωρία και κριτική της Παιδικής και Νεανικής Λογοτεχνίας (και γενικότερα της λογοτεχνίας, εφόσον αναφερόμαστε στη Λογοτεχνία για Ενήλικες). Και, εφόσον στον χώρο του παιδικού αναγνώσματος ανήκει γενικότερα κάθε βιβλίο οποιασδήποτε φύσεως και οποιουδήποτε θεμιτού περιεχομένου, είμαστε υποχρεωμένοι να εντάξουμε στον χώρο αυτό και το παιδικό βιβλίο, καθώς σ' αυτό περιέχονται και «μη λογοτεχνικά»-μυθοπλαστικά βιβλία, τα βιβλία γνώσεων. Επομένως, οφείλουμε, εφόσον στα άμεσα ενδιαφέροντά μας εμπεριέχεται και αυτό, να μελετήσουμε την ταυτότητα και τη λειτουργικότητά του γενικότερα. Και οι δυο αυτές διακλαδώσεις (λογοτεχνικό βιβλίο και βιβλίο γνώσεων, πάντα για παιδιά και νέους –ενώ το ίδιο ισχύει και για λογοτεχνία για ενήλικες) νομοτελειακά οδηγούν στην ιχνηλάτηση και σκιαγράφηση ενός κοινού τοπίου σύνθετου, καθώς οι θεωρίες που διέπουν το βιβλίο γνώσεων διαφέρουν από τις αντίστοιχες ενός αμιγούς λογοτεχνικού κειμένου. Οι θεωρίες αυτές, πέρα από την εσωτερική χρονική «ειδολογική» διαφοροποίησή τους, διέπονται και από μια εξωτερική χρονική διαφοροποίηση, η οποία σε κάθε περίπτωση καλύπτει τα δύο κύτταρα του παιδικού βιβλίου, το λογοτεχνικό και εκείνο του βιβλίου γνώσεων. Ωστόσο, αυτή η κοινή βάση, στην οποία αναφερθήκαμε προηγουμένως, αν την παρακολουθήσει κανείς ιστορικά, έχει υποστεί σημαντικές υπαναχωρήσεις, μεταστροφές, μεταβολές και εξελίξεις.

Μέσα στο πλέγμα λοιπόν αυτών των μεταβολών και υπό το πρίσμα του συνθετικού τοπίου των θεωριών για το *παιδικό βιβλίο* (λογοτεχνικό και γνώσεων) κινείται το βιβλίο του Παπαδάτου αποτυπώνοντας με τον δικό του προσωπικό τρόπο το πέρασμα της λογοτεχνικής θεωρίας και της κριτικής για παιδιά και νέους. Μολονότι η θεωρία και η κριτική της Παιδικής και Νεανικής Λογοτεχνίας στην Ελλάδα δεν έχει πολύχρονη ιστορία, σε εκτός Ελλάδας χώρες ο κοινός αυτός τόπος είναι μακροβιότερος και αποτελεί δεξαμενή για όσες χώρες κινήθηκαν μεταγενέστερα στον χώρο αυτό. Αν από τον 19ο αι. οι ιδιαιτερότητες της λογοτεχνικής θεωρίας για ενήλικες κινήθηκαν σε διάφορα θεωρητικά πεδία, πεδία τα οποία, στη διεθνή θεωρία και στην κριτική για την Παιδική και Νεα-

νική Λογοτεχνία, αρχίζουν να εφαρμόζονται με αρκετά ικανοποιητική απήχηση –στη χώρα μας με κάποια επιφύλαξη ακόμα, καθώς χωλαίνει κάπως και η ίδια η θεωρία της λογοτεχνίας –ακόμα και σε μελετητές της ίδιας σχολής, αλλά με διαφοροποιημένη τη σύλληψη της ίδιας θεωρίας (λ.χ. δομισμός, αναγνωστική ανταπόκριση κ.ά.), αναφύεται ένα κοινό τριμερές σχήμα το οποίο είναι ευδιάκριτο στο παρόν βιβλίο, *Συγγραφέας, Κείμενο, Αναγνώστης*, το οποίο ουσιαστικά απορρέει από τους τρεις βασικούς παράγοντες της θεωρίας της λογοτεχνίας. Και ο Γιάννης Παπαδάτος εμφανώς λαμβάνει υπόψη την τριαδικότητα αυτή, με βάση την οποία δομεί τα θεωρητικά του σχήματα τα οποία υποστηρίζει με κατάλληλα παραδείγματα παιδικού βιβλίου, τα οποία χαρακτηρίζονται από τη συγχρονικότητά τους, καθώς τα βιβλία που χρησιμοποιεί έχουν εκδοθεί την εποχή μας. Η έννοια του σύγχρονου, επομένως, με την έννοια του χρονικά σύγχρονου και όχι με την έννοια του θεματικά σύγχρονου, όπως αντιλαμβάνεται την έννοια «σύγχρονο»/contemporary, η Maria Nikolajeva.

Έτσι, ο Παπαδάτος ασχολείται με τον ρεαλισμό λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή βιβλιογραφία και προσεγγίζει ρεαλιστικά κείμενα, επινοώντας, όπως προκύπτουν από αυτά, νέες πτυχές του ρεαλισμού: ο ατομικός, ο συλλογικός, ο *οικουμενικός ή ο ρεαλισμός της ήττας*. Το σχετικό κείμενο ανοίγει το πρώτο μέρος του βιβλίου, καθώς το βιβλίο αποτελείται από τρία διακριτά μέρη: τη θεωρία και τη θεματολογία της παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας, το βιβλίο γνώσεων, για να ολοκληρωθεί με το τρίτο μέρος που αναφέρεται σε μελέτες διδακτικής πρακτικής, φιλιαναγνωσίας, δημιουργικής γραφής και έκφρασης.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρονσα, και αποτελεί ως προς το σημείο αυτό μια σημαντική κατάθεση στη θεωρία της Παιδικής και Νεανικής Λογοτεχνίας, η μελέτη του για τον μαγικό ρεαλισμό, αποτελούσα και ένα βασικό *modus expressendi* στον οποίο μουντάν με το δοκίμιο αυτό οι αναγνώστες, εφόσον είναι το μοναδικό θεωρητικό κείμενο στην ελληνική βιβλιογραφία το οποίο αναφέρεται και στην ιστορία αυτού του τρόπου αφήγησης, γεγονός που του προσδίδει μεγαλύτερη αξία. Παρά τη φαινομενική ανομοιογένειά τους, ο πραγματικός αναγνώστης πολύ εύκολα διαπιστώνει ότι όλα αυτά τα μελετήματα συσπειρώνονται γύρω από δύο άξονες: την οικολογική ανάγνωση ενός μυθοπλαστικού-λογοτεχνικού ή μη-μυθοπλαστικού κειμένου και το τρίπτυχο συγγραφέα-κείμενο-αναγνώστης, τα οποία καθιστούν το βιβλίο στο σύνολό του ομοιογενές. Σε αυτά έρχεται να προστεθεί και ένα τρίτος εξίσου –ή ίσως ο πιο– σημαντικός: η κοινωνιολογική προοπτική που διατρέχει αναντίρρητα όλα τα μελετήματα του ανά χείρας βιβλίου.

Αν θέλει κανείς να αξιολογήσει τις τρεις ενότητες που απαρτίζουν το βιβλίο αυτό και να τις ταξινομήσει με αξιολογική σειρά, θα συναντήσει δυσκολίες,

καθώς καθεμιά στο σύνολό της δεν έχει τη δική της δυναμική και αξία. Αν και σε ορισμένα μελετήματα καταπιάνεται με θέματα που έχουν ασχοληθεί και άλλοι (π.χ. διαπολιτισμική λογοτεχνία, φιλιαναγνωσία), ο Παπαδάτος δίνει δυναμικά τη δική του εκδοχή πατώντας σε στέρεες βάσεις ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας. Ιδιαίτερα, σημαντικό είναι το δεύτερο κεφάλαιο, το σχετικό με το βιβλίο γνώσεων, που με αντίστοιχες απόψεις της Μάρθας Καρπόζηλου αποτελούν τα πιο ολοκληρωμένα δημοσιεύματα για το βιβλίο γνώσεων, τα οποία συνεπικουρούν ελάχιστες άλλες σκόρπιες σκέψεις ή μη αυτοτελή δημοσιεύματα σε περιοδικά.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζουν οι απόψεις του για την ποίηση και τη φιλιαναγνωσία. Για την προσέγγιση του ποιήματος ο Παπαδάτος φρονεί ότι στη λογοτεχνία «διδάσκονται μόνο τεχνικές, δεικνύονται πολλοί και διαφορετικοί δρόμοι για την ανακάλυψη του ποιήματος» και ασκεί κριτική στο μοντέλο των Michael Benton και Geoff Fox, που δίνει βαρύτητα στις πιθανότητες για ατομική αλλά και ομαδική ανταπόκριση των μαθητών. Στη συνέχεια, προτείνει ένα ελεύθερο σχήμα το οποίο δεν υπακούει σε γνωστά βήματα διδακτικών μεθόδων γνωστικού τύπου, αλλά μόνο σε συγκεκριμένη μεθοδολογία η οποία υπαγορεύεται στην ίδια την ποίηση, και στη διακειμενική και εμπειρική δυνατότητα των μαθητών, εφαρμόζοντας τη *συνάντηση* αυτή ως «εκδρομή» για ανακάλυψη του ποιήματος του Οδυσσέα Ελύτη «Το σώμα του καλοκαιριού». Θεωρεί, και πολύ σωστά, ότι κατά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας ο δάσκαλος είναι ο εμψυχωτής και ο μαθητής είναι σε ρόλο δημιουργού. Πρόκειται για μια μελέτη του για την ποίηση η οποία αποτελεί δημιουργικό απόσταγμα μακροχρόνιας πείρας από μια σειρά προσεγγίσεων του στην πράξη σε διάφορα σχολεία και όχι ένα απλό θεωρητικό σχήμα που προέκυψε μέσα από αναγνώσεις σχετικών μελετών.

Όσον αφορά τη φιλιαναγνωσία, ο συγγραφέας προτείνει ένα μοντέλο το οποίο βασίζεται στην οικοσυστημική θεωρία του Urie Bronfenbrenner, που εφαρμόζεται για πρώτη φορά, ίσως και διεθνώς, μέσα από τις λειτουργικές σχέσεις που εκκινούν από την πολιτεία στο πλαίσιο μια οικολογικής θεώρησης κοινωνικο-ιστορικών, εκπαιδευτικών, βιολογικών και πολιτισμικών δομών που επιδρούν στην ανθρώπινη ανάπτυξη. Καταγράφοντας τα κύρια σημεία της, εστιάζει στις δομές του σχολείου και της οικογένειας, θεωρώντας επιπλέον ότι η «καλή λειτουργία της τάξης ως κοινότητας αναγνωστών αποδεικνύεται ο καλύτερος τροφοδότης για λέσχες ανάγνωσης εντός και εκτός του σχολείου». Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον επίσης ότι πιστεύει πως μια ιδεολογία φιλιαναγνωσίας στο πλαίσιο της οικοσυστημικής θεωρίας θα κινητοποιήσει πρωτόγνωρες διαδικασίες στο μέλλον και ότι αφορμώμενοι από αυτές οι εμπλεκόμενοι θα ανακαλύπτουν και-

νούργιες διαρκώς. Σε αυτό καθοριστικό ρόλο θα διαδραματίσουν και οι λέσχες ανάγνωσης οι οποίες θεωρεί ότι αποτελούν ουσιαστικές παιδαγωγικές και κοινωνικές παραμέτρους στον τομέα της φιλιαναγνώσιας.

Ο προσεκτικός αναγνώστης του βιβλίου θα διαπιστώσει και το εξής: ότι αρκετές από τις μελέτες π.χ. για το βιβλίο γνώσεων, για την ποίηση, τη φιλιαναγνώσια, το θέατρο μέσα από τη λογοτεχνία, τις λέσχες ανάγνωσης συνδέονται με το δημιουργικό γράψιμο για το οποίο ο συγγραφέας ασχολείται αποκλειστικά με την τελευταία εργασία τη σχετική με τη συγγραφή ιστορίας από τους μαθητές και τη δημιουργική εμπλοκή τους με την τεχνολογία.

Ολοκληρώνοντας τις απόψεις μας, το βιβλίο αυτό –συμβολή στη μελέτη και την έρευνα του παιδικού βιβλίου– αποτελεί εγχειρίδιο καθοριστικής σημασίας που χαρακτηρίζεται για την πολυθεματικότητά του και την εμβρίθειά του από έναν αναμφισβήτητα εμπνευσμένο δάσκαλο και μελετητή της παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας. Γι' αυτό ακριβώς είναι χρήσιμο και χρηστικό.

Ρόδος 18-12-2013

Γιώργος Δ. Παπαντωνάκης
Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παιδική λογοτεχνία και το βιβλίο γνώσεων, στην Ελλάδα και κυρίως στον χώρο της εκπαίδευσης, τις τελευταίες δεκαετίες έχουν κερδίσει μια αναμφισβήτητη σταθερή και στέρεα θέση. Η δεκτικότητα και οι προσπάθειες πολλών εκπαιδευτικών από τη μια πλευρά και το ενδιαφέρον πολλών συλλόγων γονέων από την άλλη έχουν δημιουργήσει ένα πλαίσιο στο οποίο ευδοκιμούν δεκάδες ενημερωτικές και εκπαιδευτικές εκδηλώσεις σε όλη την Ελλάδα με εκθέσεις βιβλίων, επισκέψεις συγγραφέων, λέσχες φιλιαναγνωσίας παιδικών και νεανικών κειμένων κ.ά. Από μια άλλη σκοπιά, τα δύο σωματεία η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, που έχουν συμβάλει τα μέγιστα στη συγγραφή και στην προώθηση του παιδικού βιβλίου, συνεχίζουν με αμείωτη δραστηριότητα επιπλέον με σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς και σχετικά συνέδρια να προβάλλουν το παιδικό βιβλίο.

Επίσης, τα Παιδαγωγικά Τμήματα δασκάλων και νηπιαγωγών, με τη θεσμοθέτηση μαθημάτων σχετικών με το παιδικό βιβλίο σε αυτά, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, έχουν προχωρήσει την έρευνα σε ικανοποιητικό βαθμό. Πλήθος συνεδρίων τα τελευταία χρόνια έχουν διοργανώσει πανεπιστημιακοί σε όλα τα σχετικά τμήματα. Η έρευνα, από μια αρχική χαρτογραφική και επιφανειακή αποτύπωση του σώματος του παιδικού βιβλίου, απαραίτητη στα πρώτα στάδια, με τη συμβολή των πανεπιστημίων έχει προχωρήσει σε βάθος, έχει αναδείξει ποικίλα θέματα και σε πολλούς τομείς της επιστήμης. Ήδη πολλά μαθήματα στα πανεπιστήμια και σε διάφορες σχολές έχουν συμπεριλάβει στην ύλη τους το παιδικό βιβλίο, ενώ σε πολλά πανεπιστημιακά μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών εκπονούνται διδακτορικές διατριβές με θέμα τους το παιδικό βιβλίο.

Μια τέτοια πραγματικότητα δείχνει από τη μια πλευρά την άνοδο του παιδικού βιβλίου σε όλους τους τομείς, με την ευθύνη και τη δραστηριοποίηση ατόμων, συλλόγων, πανεπιστημίων, από την άλλη την αποσπασματική πολιτική της πολιτείας η οποία μάλλον υπονόμευε και υπονομεύει τέτοιες σημαντικές προσπάθειες. Ο νόμος 1566/85 για την εκπαίδευση, που θέσπιζε την ίδρυση βιβλιοθηκών στα σχολεία, ποτέ δεν εφαρμόστηκε. Η περιφέρεια ευέλικτη ζώνη στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, που περιείχε στα προγράμματά της και το παιδικό βιβλίο, ακόμη και ως σήμερα δεν έχει την ουσιαστική συμπαράσταση της πολιτείας, αλλά ούτε και την καθολική αποδοχή από τους εκπαιδευτικούς. Οι εκπαιδευτικοί, όπως δείχνουν οι έρευνες, υποστηρίζουν

αφενός την ίδρυση βιβλιοθηκών στα σχολεία, για να αναπτύξουν ουσιαστικά προγράμματα φιλιαναγνωσίας, και αφετέρου επιθυμούν σχετικά επιμορφωτικά σεμινάρια για το παιδικό βιβλίο. Εξάίρεση, θα λέγαμε, αποτελεί η θέσπιση από την πολιτεία, τα τελευταία χρόνια, σχετικής ώρας φιλιαναγνωσίας στα σχολεία του λεγόμενου Ενιαίου Αναμορφωμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος, που άρχισε με τους καλύτερους οιωνούς, με σεμινάρια στο πλαίσιο ενός φιλόδοξου προγράμματος Καινοτόμων Δράσεων Φιλιαναγνωσίας προς τους εκπαιδευτικούς των σχολείων, με την παράλληλη αγορά βιβλίων και προώθησή τους σε κάθε σχολείο.

Στο παρόν βιβλίο σε μια διαδρομή που αρχίζει από το κείμενο και καταλήγει στη σχολική διδακτική του πρακτική αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία, δημοσιεύουμε μελέτες για το βιβλίο γνώσεων, τη θεωρία, τη θεματολογία της παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας, τη διδακτική του ποιήματος, τη φιλιαναγνωσία, τη θεατρική πράξη μέσα από τη λογοτεχνία, τις λέσχες ανάγνωσης, τη δημιουργική γραφή.

Το βιβλίο είναι διαρθρωμένο σε τρία μέρη. Στο Πρώτο Μέρος παρουσιάζονται μελέτες για τη θεωρία και τη θεματολογία της παιδικής και εφηβικής λογοτεχνίας. Αρχικά, και μέσα από ένα φάσμα βιβλίων της ελληνικής αλλά και της μεταφρασμένης λογοτεχνίας για παιδιά και εφήβους, επιχειρείται να ανιχνευτεί ο ρεαλισμός τους και να επισημανθούν οι λεπτές εκφάνσεις του. Στη συνέχεια, σε μια σειρά μελετών, προσεγγίζονται από την πλευρά της διαπολιτισμικότητας και της οικολογικής θεωρίας σύγχρονα βιβλία της παιδικής και της εφηβικής λογοτεχνίας. Συγκεκριμένα, προσεγγίζονται μυθιστορήματα υπό το πρίσμα των θεωριών της διαπολιτισμικής θεωρίας και με εργαλείο την κοινωνική οικολογία προσεγγίζονται πεζογραφικά κείμενα Ελλήνων συγγραφέων· επιπλέον, επιχειρείται μια οικολογική ανάγνωση της εμβληματικής, για τη νεότερη παιδική λογοτεχνία, ποιητικής συλλογής του Αλέξανδρου Πάλλη *Τραγουδάκια για παιδιά*. Επίσης, μελετάται ο τρόπος αφήγησης του μαγικού ρεαλισμού σε έργα Ελλήνων συγγραφέων της παιδικής λογοτεχνίας. Τέλος, σκιαγραφείται το «λογοτεχνικό» μάθημα των μαθηματικών στο πλαίσιο των δυνατοτήτων και των δυσχερειών που προσφέρει ένα κείμενο (αποσπασματική εικόνα, υπονοούμενες εκφράσεις, αφαιρετικότητα) και εξετάζονται οι αντιλήψεις που το διαπνέουν και οι οποίες εκφράζονται από τον αφηγητή, τους δασκάλους και τους μαθητές. Επίσης, περιγράφοντας αυτό το «λογοτεχνικό» σχολείο των μαθηματικών όπως αποτυπώνεται στα βιβλία, παράλληλα ανιχνεύονται και στοιχεία τα οποία μπορούν να αποτελέσουν μια κάποια «πρόταση» για το σύγχρονο σχολείο.

Το βιβλίο γνώσεων αποτελεί την αποκλειστική πραγματεύση του Δεύτερου Μέρους. Πρόκειται για μια εν πολλοίς ανερευνήτη ακόμη περιοχή στην ελλη-

νική πραγματικότητα. Στη συγκεκριμένη μελέτη το βιβλίο γνώσεων εξετάζεται στο πλαίσιο των τριών πόλων της αναγνωστικής/δημιουργικής διαδικασίας: του συγγραφέα, του κειμένου και του αναγνώστη.

Τέλος, στο Τρίτο Μέρος παρατίθενται μελέτες στο πλαίσιο της διδακτικής πρακτικής και ιδιαίτερα της δημιουργικής γραφής. Αρχικά, προτείνεται ένα σχέδιο για την προσέγγιση του ποιήματος, το οποίο στηρίζεται στην εμπειρία των μαθητών και συνδέεται με την εμπλοκή τους στην πρωτογενή δημιουργία. Στη συνέχεια, ως αποτέλεσμα ερευνητικής δραστηριότητας η οποία συνεχίζεται, προτείνουμε ένα σχέδιο φιλιαναγνωσίας που στηρίζεται στην οικοσυστημική θεωρία του Urie Bronfenbrenner. Η πρότασή μας αυτή στηρίζεται στην άποψη ότι, για την καλλιέργεια του δημιουργικού και μόνιμου αναγνώστη, είναι απαραίτητο να εμπλακούν κατάλληλα οι παράγοντες της παιδευτικής διαδικασίας με πρωτότυπες και όχι συνήθεις διαδικασίες. Ακολουθώντας, η μελέτη για τις Λέσχες Ανάγνωσης έχει στόχο τη στοιχειοθέτηση μιας θεωρίας με πρακτικές παραμέτρους για ένα θέμα που τα τελευταία πέντε, περίπου, χρόνια δοκιμάζεται στην ελληνική πραγματικότητα. Πιστεύοντας ότι η μεν λογοτεχνία μπορεί να καλλιεργήσει και θεατρόφιλους, το δε θέατρο και φιλιαναγνώστες, με πεδίο βιβλία λογοτεχνίας προτείνουμε ορισμένες δράσεις οι οποίες βασίζονται σε συγκεκριμένες θεατρικές πρακτικές.

Ολοκληρώνουμε το βιβλίο μας με ένα κείμενο στο οποίο αναπτύσσεται θεωρητικά και περιγράφεται εμπειρικά ένα εργαστήριο του οποίου οι δράσεις απευθύνονται σε παιδιά της νηπιακής ηλικίας και των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου. Οι στόχοι του συγκεκριμένου εργαστηρίου είναι διττοί, οι εξής: η παραγωγή απλού γραπτού λόγου (από την αφήγηση στην περίληψη) και, ακολουθώντας, η παραγωγή συνθετότερου γραπτού αλλά και απλού εικονιστικού, και στη συνέχεια «κινηματογραφικού», λόγου (από την περίληψη στη δημιουργία μιας ιστορίας, ή από την εικονιστική αποτύπωση στη δημιουργία αυτοσχέδιας/χειροποίητης «ταινίας» μικρού μήκους).

Γιάννης Σ. Παπαδάτος
Χειμώνας 2014